

GABRIELE D' ANNUNZIO †

Rapagnetta heette hij, maar D' Annunzio noemde hij zich, D' Annunzio, de aankondiger, de aankondiger van een nieuwe kunst. En om toch vooral goed te laten uitkomen van welk een hooge „komaf“ hij eigenlijk was, voegde hij er als voornaam aan toe: Gabriele, naar den engel Gabriël, den bode Gods. Erg bescheiden is het niet, maar bescheiden kon men den man ook niet noemen. En bescheiden werd hij nooit, nog zelfs niet in zijn vijf en zeventigste jaar, in welk levensjaar hij is gestorven.

Was hij een gróót man, deze dichter, die zoo door zijn volk vergood werd? Wij zouden het niet durven beweren; wij meenen, dat de maat der waarachtig-grooten tegenwoordig ietwat te spoedig wordt aangelegd. Groot is een Luther geweest, een Dante, een Shakespeare, om er slechts enkelen te noemen. D' Annunzio had zeker tal van eigenschappen waardoor hij groot had kunnen worden, maar om dit waarlijk te zijn, heeft men nog iets anders noodig dan een schitterenden stijl en een beeldend vermogen, als men kunstenaar is. Men behoort er ook waarlijk groot mensch voor te zijn. En als we deze karakteristiek van den Italiaanschen dichter zouden willen neerschrijven, dan zou onze pen allicht toch haar dienst weigeren. Zeker kende deze kunstenaar groote gevoelens, maar het menschelijke kleine heeft toch een al te groote rol in zijn leven gespeeld dan dat wij het zouden wagen hem groot, groot in den volstrekten zin, te noemen.

Daar aan het schoone Gardameer woonde eens de Deutsche kunsthistoricus Thode, een vriend der Italiaansche cultuur. Hij bezat er een prachtige villa, volgetast met kunstschatten. In deze villa nu heeft D' Annunzio de laatste jaren van zijn leven doorgebracht, want de regeering van Italië gaf hem de villa cadeau. Een niet al te kostbaar geschenk overigens, want zij had haar eenvoudig onteigend. En zoo kon het gebeuren, dat de weduwe van Thode, de dochter van den beroemden Wagner, zich in een smeekbede tot D' Annunzio richtte, om teruggave van een deel van haar bezit. Tevergeefs echter, want de anders zoo charmante dichter, die zoovele vrouwen betooverd heeft, had geen ooren naar dit verzoek.

Waarom D' Annunzio deze villa gekregen had van zijn regeering? Hij had zich verdienstelijk gemaakt voor het Vaderland. Niet alleen als dichter en schrijver, maar ook en vooral als patriot. En als zoodanig had hij het volk gefascineerd door zijn waarlijk stoutmoedige daden, waarvan wij, als buitenstaanders, het reclamekarakter beter zien dan dat volk, dat daarvoor geen oog schijnt te hebben. En dat daardoor ook niet zag het belachelijke in deze overigens zoo schitterende figuur. Want dat belachelijke was niet gering; wie de villa bezocht, kon daar een enkele maal den ouden dichter in de pij van een monnik zien rondloopen, een geestelijke functie, die zóóveel aantrekkelijks voor hem had, dat hij nooit naliet te beweren, dat hij monnik wilde worden. Echter, hij wèrd het nooit. Zoo waren er zooveel dingen, die hij doen wilde, maar die hij naliet te doen. En de buitenstaander komt, als hij tot objectieve beoordeeling in staat is, tot de gevolgtrekking, dat woorden wel altijd hun bijzondere bekoring voor dezen mensch hebben gehad, maar dat de daden, die daarmede overeenstemmen, toch heel dikwijls uitgebleven zijn. Vooral de goëde daden, de daden van echte zelfverloochening. Hij was zeer zeker tot geweldige dingen in staat en moed bezat hij, maar tot de daad van zelfverloochening was deze aankondiger, anders gezegd reclameman, maar zelden in staat. Daar was hij te egocentrisch voor en meermalen heeft hij zich in overeenstemming daarmede van een zeer kleinen kant laten zien. Hier denken we aan Eleonore Duse, de tragedienne met het groote hart, duizendmaal meer mensch dan haar geliefde, want dat is de dichter een tijdlang geweest. Toen zij aan zijn roem had medegewerkt, door haar genie te schenken aan de rollen zijner stukken, die zónder haar genie vielen als baksteen, verliet hij haar en.... schreef over deze episode uit beider leven

298

een boek. Zij smeekte hem het niet uit te geven, maar hij was daartoe slechts te vinden na uitbetaling van honderd duizend lire. Toen hij deze ontvangen had, gaf hij het tóch uit. Hoe noemt een eenvoudig menschenkind zulk een optreden?

Zijn roem heeft hij vroeg verkregen. Nog maar amper zestien jaar, schreef hij zijn eerste verzen en hij maakte er onmiddellijk naam mee. In het Romeinsche letterkundig leven werd hij de leider der jongeren en in de salons werd hij een gevierde gast. Toen, te midden van de bewierooking der wereld, die hem vergoodde om zijn verrukkelijk taalvermogen, zijn zangerigheid en zijn stoutmoedigheid in de beeldspraak, verbrak hij den band en trok zich terug in een klooster, waar hij een roman schrijven ging. Weder terug te Rome mocht hij constateeren, dat dit boek de menschen verdeelde in twee partijen, die zich hartstochtelijk uitspraken voor en tegen het boek.

We kunnen er niet aan denken een karakteristiek te geven van zijn kunst. Deze was te zeer aan veranderingen onderhevig en bestond dus uit te veel perioden. Het heeft trouwens geen zin, want ons Nederlanders zouden zijn boeken, die trouwens hun tijd hebben gehad, toch nooit „liggen.“ Ze zijn te pompeus, te overladen, te bombastisch, zelfs al zijn er prachtige stijlbrokken in. Maar een verkondiger van een machtige levensovertuiging toonde hij zich in die boeken niet en wat erger was: dikwijls ademden zij een immoreelen geest. De Roomsche kerk, die, misleid door den devoten toon van sommige zijner romans, vele jaren zijn terugkeer in de kerk verwachtte, heeft leeren inzien, dat dit niet geschieden zou en zelfs zijn werken op den index geplaatst. In zijn stilste oogenblikken kwam hij nooit verder dan tot een „bijna“ — de stap zelf bleef achterwege.

In 1914 brak de groote oorlog uit en D' Annunzio, die in Frankrijk woonde, waar hij aanhangers had, — want zijn eigen volk was wel trotsch op den dichter, maar las hem toch niet in die mate, dat ze hem den nationalen dichter noemen mocht, — keerde terug naar zijn vaderland. Daar begon hij, die reeds eerder werken had geschreven ter verheerlijking van het nationalisme, een propaganda voor Italië's deelneming aan den oorlog. Toen die propaganda, waaraan ook Mussolini deelnam, eindelijk was gelukt, nam hij dienst in het leger en werd officier. Niemand mag hem daarbij een groote mate van moed ontzeggen: de staaltjes van zijn bravoure wijzen dit uit. Zoo vloog hij, toen hij hoorde dat Oostenrijk een prijs op zijn hoofd had gezet, naar Weenen en strooide daar biljetten uit; ongedeerd kwam hij terug. De vlag, die hij op dien tocht bij zich had, heeft hem thans vergezeld in het graf, want met het hoofd rust hij er op.

Van toen af is hij de menigte van Italië gaan fascineeren als de nationale held, die ook dichter is. Zijn dichterschap gaf den naam aan zijn stoutmoedige daden, daden, die honderden, die onbekend bleven, evenals hij hebben verricht. Maar zijn gróóten naam verkreeg hij, toen hij als een andere Garibaldi met een troepje stoutmoedige mannen naar Fiume toog, en dit stadje bezette, omdat Italië, dat er ter vredesconferentie aanspraak op maakte, het niet krijgen kon. Hij bezwoer, dat hij de stad nooit zou teruggeven, dat men haar eerst in puin, en hem en zijn mannen doodschieten moest, maar niettegenstaande deze dure verzekering gaf hij de stad over, toen na maanden de Italiaansche regeering haar bombardeeren deed. D' Annunzio verliet de stad, waar hij zijn tartende, snorkende woorden had uitgesproken en waar hij, als een der voorloopers der fascistten, zich te buiten had gegaan in een delirium van woorden over het nieuwe Italië, het groote en machtige Italië. Zonder slag of stoot gaf hij de stad op. Wat niet wegneemt, dat zijn bezetting in het einde vrucht heeft gedragen, want thans bezit Italië in waarheid Fiume.

En daarna trok D' Annunzio zich terug. Op het landgoed, dat zijn regeering aan een Duitsche familie ontnomen had en dat hij, op kosten der regeering, verrijkte. Hij was nu de lieveling van het Italiaansche volk, dat hem nu eerst recht vergoodde om zijn daden en om zijn kunst. Wat die

foto E. Steinemann

DE ZUILENGANG IN HET SLOT VISCONTI TE LOCARNO

kunst betreft, kan men echter zeggen, dat dit geschiedde vanwege de reclame, die de groote man voor zichzelf had gemaakt. Wat het volk van hem las, was gemeenlijk toch wel niet meer dan de dichtelijke „memories van toelichting,” die hij geschreven had bij zijn grondwet voor Fiume, zinnen, die wij, uit het Westen, slechts kunnen lezen met een glimlach om zóóveel humbug. Maar de Italianen houden daar blijkbaar van. Men moet ieder zijn smaak gunnen.

Of hij het op zijn prachtige buiten naar den zin heeft gehad? Wij kunnen ons niet onttrekken aan den indruk, dat Mussolini het wel goed vond, dat hij daar toefde en niet meer te Rome kwam. D' Annunzio moest een man van het verleden zijn, hijzelf van het heden. Maar wij vermoeden, dat dit D' Annunzio zelf niet volkomen naar den zin kan zijn geweest. Een egocentrisch en pralzuchtig man heeft de bewondering van zijn volk noodig en dan niet op afstand; hij moet die ondergaan. Daarom, van die groote vriendschap tusschen die beiden gelooven wij niet veel, ook al schreef de dichter in zijn brieven aan den Duce snorkerig: „Groote kameraad, Hoofd der strijders, in u sluit ik aan mijn trouwe borst het meest Italiaansche hart.” Dit is een van de duizenden staaltjes van des dichters hoogdravendheid, waar het volk van Italië blijkbaar verzot op was.

Groote mannen hebben hun anecdoten; D' Annunzio heeft ze zóó talrijk, dat men zeggen kan, dat er een oerwoud van anecdoten rondom bloeit, waardoor men den man bijna niet meer zien kan. In het park van zijn paleis kan de bezoeker een oorlogsschip zien liggen, dat Italië aan den dichter geschonken heeft. Als er heel hooge gasten kwamen, beklom hij zelf het schip en vuurde een der kanonnen af. Maar toen zijn Duitsche buurman hem verdroot om de kleur van diens huis, stuurde de dichter hem een ultimatum, dat die kleur een andere moest worden. Binnen acht en veertig uur. En toen deze Duitscher, denkende, dat dit een grapje was, aan den eisch niet voldeed, zag hij door zijn kijker inderdaad de kanonnen draaien in zijn richting; de dichter méénde het. En het heeft heel wat moeite gekost, om D' Annunzio van zijn bombardement af te brengen, een minister kwam er zelfs aan te pas en

de Duitscher was niet zoo goed of hij moest inderdaad zorgen, dat de kleur van het huis een andere werd. De kosten van D' Annunzio's gril nam de Italiaansche regeering maar voor haar rekening.

De laatste jaren is meermalen beweerd, dat de dichter kindsch geworden was en waarlijk, als men hoort, wat hij zich in het hoofd haalde, zou men het haast gaan gelooven. Nu eens verklaarde hij den dood te wenschen in een vliegtuig, dat neerstortte op een Britsch oorlogsschip, dat hij dan eerst gebombardeerd had, dan weer wenschte hij als projectiel te dienen van een kanon, dat hem de lucht inschoot. Maar nooit kon hij erin berusten te sterven „tusschen twee lakens.” Hij is ook niet op die wijze gestorven, maar zittend aan zijn werktafel, waar hem een beroerte trof. Den volgenden dag brandden er duizenden vuren op de bergen rondom het meer. We moeten aannemen, dat ook dit een wensch van hem is geweest. En evenzeer, dat deze zonderlinge wilsbeschikkingen van invloed zijn geweest op zijn roem, want het Italiaansche volk ligt nu eenmaal open voor den invloed van reclame. Het is een deel van het succes, dat een Mussolini heeft, al komt daar natuurlijk ook nog wat anders bij te pas.

D' Annunzio is gestorven als graaf van Fiume en als prins van Montenevoso. Zijn geboortehuis was reeds lang tot staats eigendom verklaard. In zijn villa hield hij hof als een prins van den bloede. Alle hulde, die een pronkloevend mensch zich begeeren kan, werd zijn deel. Maar of de stilte zijn deel geworden is, die stilte, die de ziel behoeft, om haar heil te vinden, betwijfelen wij. Daarover hebben wij althans geen berichten gelezen, vroeger niet en ook thans niet. En hoe schoon hij aanvoelen kon de gedachten van ootmoed en verdeemoediging, zóó dat hij er meesterlijk over te schrijven wist, we lezen nergens, dat hij die gedachten zelf heeft omgezet in een daad. Vuur en stormwind zijn rondom hem geweest en stilte ook, maar waar hoorden we van de stilte, die zacht suizend langs Elia toog, toen deze door God Zelf naar de eenzaamheid was gevoerd; waar vernemen we iets van D' Annunzio's brandende braambosch?....

Q. A. de R.

EEN HOFDAME UIT DE 18^e EEUW

door MARIE C. VAN ZEGGELN

Dit boek is een historische roman. *) Men kan beweren, dat het genre tot een tamelijk ver verleden behoort en dat het boek daarom niet voor onzen tijd is, maar zoo'n bewering beteekent niet veel. Een auteur is vrij in de keuze van stof en bouw en niemand heeft het recht hem of haar te verwijten, dat een werk werd geschreven, dat buiten de mode valt. Bovendien hoeft een historische roman niet te lijken op een 19^e eeuwsch boek van dien naam, waarin de cultuurstand tot in de finesses is beschreven. En het is nog altijd mogelijk, dat dit soort lectuur weer gelezen en gewaardeerd wordt. Want het romantisch verlangen mag dan in de poëzie uitgestorven zijn, volgens Dirk Coster — het proza bewijst alleen al in z.g. neo-romantisch werk, dat het nog bestaat en leeft.

Marie van Zeggelen heeft gewerkt naar een oude, beproefde methode.

Ze verkreeg haar gegevens voor een deel uit documenten: uit brieven. En het aantal dezer brieven is wel niet groot, maar het is toch voldoende geweest, om het doel te bereiken: de aandacht in ruimer kring te vestigen op een bekende, voorname familie in 's Gravenhage. Wie „Een Liefde in Kennemerland” gelezen heeft, herkent niet alleen bepaalde personen van het nieuwe boek, maar ook verschillende lotgevallen, die deze personen ondergaan.

Men kan dit een bezwaar noemen; nu is dit boek strikt genomen geen vervolg op het voorgaande, maar het beeld van het reeds beschreven tijdperk wordt op deze wijze wel verhelderd.

De geschiedenis speelt in de groote wereld: in paleis en paleistuin en op patriciërsbuitens.

*) Uitgave van J. M. Meulenhoff, Amsterdam.